

't Dörp Maasbommel, beginjaren vijftig

Piet van Dijk, januari 2020

Ter inleiding

Hoe je van het ene toeval in het andere kunt rollen. Van een verloren ansichtkaart vanuit Megen uit mijn jeugd, aanschuiven bij de Stichting Historisch Maasbommel en dat alles binnen een paar maanden.

Na meer dan 50 jaar weg te zijn weggeweest, zijn wij, Piet en Gerda van Dijk, teruggekeerd naar het Land van Maas en Waal. De ouderen onder ons kennen mij misschien beter als 'Piet van Dientje, een geliefkoosde bijnaam. Wij kozen na mijn pensionering bij de Gemeente Venray voor Wijchen in verband met de daar aanwezige voorzieningen. Maar Maasbommel met mijn familie en haar rijke geschiedenis bleef altijd trekken, vooral nu we ouder worden. Op de vraag of ik interesse had om bij de Stichting Historisch Maasbommel te komen heb ik dan ook onmiddellijk ja gezegd. Erover nadenkend realiseer je je dat je inmiddels zelf tot de groep ouderen behoort aan wie informatie over vervlogen tijden gevraagd wordt. Een paar jaar geleden ging ik zelf nog bij ooms en tantes langs om naar bijvoorbeeld familierelaties en namen te vragen.

Vandaar ook nu dit korte verhaal over het wonen in 't dörp van mijn jeugd, de beginjaren vijftig.

Ons huis

Aan de Raadhuisdijk ben ik vlak na de Tweede Wereldoorlog, op 14 oktober 1945, geboren en de eerste jaren opgegroeid. Ik zal proberen aan te geven hoe ik die beginjaren als kind beleefd heb. De grote 'dorpsproblemen' daarbij weglatend. We woonden in een boerderijtje naast de protestante kerk. De boerderij is jaren geleden afgebroken. Op deze plek, maar dan iets verder van de dijk af, staat nu een nieuwe moderne woning. Ons huis lag in de dijk recht

ons huis naast de protestantse kerk, (nu Raadhuisdijk 21)
bron: dokter Pollmann

tegenover de slager en de dokter. Mijn ouders hebben deze kleine boerderij met wat grond, boomgaard, twee kippenschuren en een hooiberg in de oorlog kunnen kopen. Aan de koop zat wel een bijzondere voorwaarde vast namelijk dat de bewoonster, Hanneke Engelbart aan het 'eind gebracht' zou worden zoals dat in de volksmond zo mooi heette. Hanneke was overigens geen familie van ons. Zij heeft een jaar of zes bij ons ingewoond en is in ons huis overleden. Wij, kinderen, wisten niet anders of het was een echte tante van ons. Deze constructie bleek in die tijd vaker voor te komen. Het had naar mijn idee te maken met de woningschaarste, de oorlog en het ontbreken van 'bejaardenhuizen'. Volgens mij had zij geen familie en was zij 'huismeid' geweest bij de vorige eigenaar waarvan zij de woning geërfd had.

Ons gezin

Wij hebben in 't dörp' een prachtige en onbezorgde jeugd gehad. In de buurt waren veel grote gezinnen en er was altijd wat te beleven op de boerderij of op straat. We hadden ontzettend veel vrijheid om zelf dingen te ontdekken en uit te proberen. De moeders waren altijd thuis, maar vaak ook de vaders. De meesten hadden werk aan huis. In onze buurt waren de slager, enkele boeren, de dorpsmid, de huisarts, een bakker, de kapper, een snoepwinkeltje, het postkantoor, een café en het nog jonge transportbedrijf van Joep van de Kamp met toen nog maar één vrachtwagen.

familie Bert van Dijk-Gruijthuisen, bron: privéarchief fam. van Dijk

Er woonden veelal jonge gezinnen. 't Dörp had in die tijd meer dan 70 kinderen; de babyboom-generatie.

Thuis waren wij met z'n elfen, mijn ouders, zes jongens en drie meisjes. Alleen onze Bart, 'nakomertje', is daar niet geboren. We waren altijd buiten met buurkinderen aan het spelen en soms ook ruzie aan het maken. Een veilige omgeving om

op te groeien. Wel moest er thuis al op jonge leeftijd meegeholpen worden. Het was de tijd van paard en wagen en weinig machines. Tractors en auto's waren er amper. Alleen dokter Buijs had een grote Amerikaanse 'slee' waar hij visite mee reed maar ook de voetbaljeugd in meenam naar wedstrijden in naburige dorpen. Vaak hoorden wij hem in de zomer met zijn prachtige baritonstem in de tuin zingen. Als kind vonden wij dat prachtig. Wij speelde ook veel met hun kinderen. Op zondag schoven zij vaak aan bij de grote groep en aten mee.

De Raadhuisdijk en omgeving

Aan de andere kant van het protestante kerkje lag de smederij van Wim en Annie Arts. Annie was een vriendin van ons moeder, levenslang. Het was een smederij-woning en winkeltje tegelijk met potten en pannen en Sinterklaasspulletjes. Die lagen achter een klein raam aan de voorzijde en met een lichtje erboven zodat je het spul goed kon zien liggen. Onze eerste kennismaking met dit grote feest. Een wereld ging voor ons open toen wij het speelgoed voor het eerst zagen. Als ik aan de smederij terugdenk zie en ruik ik nog steeds het beslaan van de paarden en hoe die hoefijzers al rokend en stinkend op de hoeven werden vastgemaakt. Naast de familie Arts woonde de twee gezusters van Os. Daarnaast de familie van Dijk ('Jan de Post'). Jan bezorgde de post in het dorp en hield er als neveninkomsten nog een klein boerderijtje bij. Maar de post rondbrengen - meer dan veertig jaar - was zijn hoofdtaak en -inkomen.

Langs hun huis lag 'huize HeCa' van mevrouw Herckenrath. Daarna kwam de woning van Johan en Truus de Leeuw. Met hun zoon Henk ben ik altijd bevriend geweest. Daar speelde ik het meest. Het bijzondere was dat hun huis ook in gebruik was als 'bewaarschool'. Aan de ene kant van het huis woonden de familie de Leeuw en aan de andere kant was de school. Ik heb nooit begrepen hoe dat ontstaan is.

Verderop lag het statige herenhuis van Pierre van Eekeren en zijn vrouw (foto hiernaast).

Zij hadden geen kinderen. Behalve boer was hij ook organist in de R.K.-kerk. Een imposante woning met een voordeurbel die je in de lange gang hoorde schellen. Dan volgde de familie Witsiers (Marinus de kapper) en daarna de

Raadhuisdijk 9, bron: Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

winkel van vader en zoon Janssen-Steenbergen (toen 'd'n nije bekker' genoemd). Zij hadden de eerste rijdende 'frietkraam' in het dorp. Ze stonden ermee langs het voetbalveld. Hierna kwam de

Café 't Veerhuis in 1967, bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

familie Janssen met wat oudere kinderen. Daar kwamen wij niet zo veel. Het laatste huis in de draai was het huis/café/veerhuis van mijn oudoom, Jan van Dijk.

Omdat mijn vader regelmatig zondags in moest vallen op het veer als ome Jan weer eens in het café achter de tap nodig was, kwamen wij daar veel.

Op de hoek van de Bovendijk en het Pleinstraatje kwam je

eerst het grote huis met schuren tegen van Harrie Poort. Wat verder het Pleinstraatje in kwam je bij de familie van Jan en Drieka Steenbruggen bij hun ouderwetse en gezellige snoepwinkeltje. Prachtig. Als kind kreeg je altijd iets extra's van Drieka. Je mocht er ook altijd blijven spelen. Naast hun huis lag het postkantoor van vader Mont (Herman) en dochter Zus Thijssen. De plek waar je met je spaarpot naar toe ging om de dubbeltjes en kwartjes op de 'zilvervloot' te laten zetten. Daarnaast lag het kleine huisje van Anna van Gruijthuijsen gevolgd door het woonhuis

Woonhuis van voormalige Brouwerij 'Kapelhof'. Het witte huisje werd o.a. bewoond door de familie Van Hoorn, bron: archief SHM

annex bakkerij van Harry van Gruijthuijsen (Harry den Bekker). Met een broodkar ging hij in die jaren de deuren langs.

Het laatste huis aan het Pleinstraatje was van Joep en Hanna van de Kamp. Joep handelde naast het transportbedrijf ook nog in rundvee en bezat zelf ook nog wat jongvee. Wekelijks reed hij met een

vrachtwagen met vee naar de markt in Den Bosch.

Verder de Raadhuisdijk richting de R.K.-kerk op lag de mooie ambtswoning van secretaris de Leeuw en zijn vrouw. Zij hadden geen kinderen. Ze deden wel veel voor de buurt en de buurtkinderen. Wij mochten daar naar de televisie kijken, de eerste in de buurt. Op woensdagsmiddag in hun mooie woonkamer met veel buurkinderen netjes op een rij naar Pipo de clown kijken. Met Pasen mochten wij daar ook met de buurt gekleurde eieren zoeken. Bij bijzondere gelegenheden maar soms ook gewoon door het jaar heen kwam mevrouw de Leeuw foto's maken. Voor de kinderen een verplicht nummer en dat is op de foto's ook goed te zien. Maar mooi om later te zien hoe wij daar toen leefden. Langs de woning van de secretaris lag de woning/praktijk van dokter Buijs. Weer wat verder in westelijke richting de slagerij/woning van Piet Steenbruggen. Met hun kinderen speelde wij het meest maar maakte ook regelmatig ruzie. Mochten we zelf oplossen. De vaders en moeders bemoeiden zich daar niet mee. Piet slachtte zelf de varkens en koeien en verwerkte die tot worst, ham en andere vleesproducten. Jo, zijn vrouw hielp altijd mee in de winkel. De bestellingen werden rondgebracht op een transportfiets. Langs hun huis lag de kasteelgracht en de mooie pachtboerderij van Herman Wijgerse met veel grond er omheen en een prachtige boomgaard. Als kind leerde wij op die gracht schaatsen. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. De buurtkinderen kwamen daar bij elkaar. De oudere jeugd ging naar de put aan de andere kant van het dorp.

Woonhuis/winkeltjes van Jan en Drieka Steenbruggen; bron: Archief SHM

Luchtfoto gemeentehuis met Pleinstraatje; bron: archief SHM

Binnen de lus van de Raadhuisdijk, de Bovendijk en het Pleinstraatje lag het 'gemeentehuis', de oude 'bierbrouwerij' met grote kelders van Harrie Poort. Daar werden appels en peren gesorteerd en bewaard. Omdat een oom van mij, Piet van Gruijthuijsen, deze kelders had gehuurd, kwamen wij daar veel. Dan mochten we meehelpen met sorteren, kisten sjouwen en vooral spelen. Ook had je daar nog

de familie Seelen wonen in een klein wit huisje. En Mont (dialect voornaam die je niet meer tegenkomt) van Hoorn. Deze twee woningen en de oude bierbrouwerij lagen prachtig gelegen in een oude boomgaard onder aan de dijk. Misschien heeft iemand daar nog foto's van. Stuur ze naar Wim Daanen.

Het leven bij ons thuis

De kinderen sliepen op zolder, onze ouders en Hanneke beneden. De meisjes aan de ene kant en de jongens aan de andere kant gescheiden, door een gordijn. In de winter ijskoud en in de zomer bloedheet. Hanneke lag in de opkamer (boven de kelderruimte) en mijn ouders in een klein kamertje daarnaast. Het belangrijkste vertrek was de leefkeuken met een groot fornuis. In de winter als het erg koud was bleef de kachel de hele nacht branden op eierkolen. We hadden geen douche, geen verwarming maar al wel elektriciteit. Vanuit de keuken ging je met drie trapjes naar de deel waar een 'poepdoos' was en waar een rijtje van acht koeien stonden. Ook was daar het 'gutgat' met een handwaterpomp en de houten wasmachine. Van hieruit ging je naar de afsteek (aangebouwde schuur) waar het jongvee stond. Als mijn vader te weinig ruimte had voor een pasgeboren kalf dan legde hij het voorin bij de 'poepdoos' met net voldoende ruimte om de w.c. te gebruiken. Mijn moeder was daar niet zo blij mee. De 'poepdoos' zag er altijd keurig netjes, proper en witgekalkt uit. Onder de hooiberg waren vier of vijf varkenshokken. Erboven natuurlijk het hooi voor het vee in de winterdag. Geperste pakken hooi waren er begin jaren vijftig nog niet. Dat was net in opkomst. Achter het huis hadden wij nog twee schuren, een kippenhok met een paar honderd leghennen en een klein vervallen schuurtje voor vijf stuks jongvee.

Daarachter een hoogstamboomgaard met sterappels en goudrenetten. De appels werden vaak op stam verkocht aan fruithandelaren van over de Waal. Bij hoogwater van de Maas kwam de "bogerd" en de twee schuren regelmatig onder water te staan en moest het vee snel uit de schuur gehaald worden.

Met de opbrengst van het fruit, de paar melkkoeien, eieverkoop, verkoop van jonge biggen en af en toe invallen op het veer moest mijn vader de kost verdienen, alleen! Veel werkzaamheden

gebeurde met paard en wagen en met een bakfiets voor het melken op de Velddijk waar hij ook nog een wei (de Blikke) had liggen. Mijn broer Toon en ik gingen vaak mee om te helpen. Daar hebben wij het koeien melken geleerd. Handmatig, we hadden nog geen machine. Ook hadden wij daar nog een boomgaard liggen ('t Hoog). Deze was van mijn oom Han en mijn vader samen. De twee broers werkten verder ook veel samen bij andere klussen. Vraag me niet hoe mijn ouders het voor elkaar kregen maar wij kwamen niets te kort. Wel moesten we zoals gezegd al vroeg mee helpen met melken, voeren en het 'biggenvangen'.

Zaterdagsavonds gingen wij allemaal de teil in. Stuk voor stuk. s' Winters stond de teil voor de koeien op de deel, lekker warm. De ene eruit en de volgende er snel weer in. Vader wassen en moeder afdrogen. Als het druk was hielp Sientje of Kuin van Dijk (geen familie) mee. Sientje in het huishouden. En Kuin - omdat zij gehandicapt was - hielp alleen bij de inmaak en de slacht. Zittend werk. In de beginjaren werden onze haren door mijn vader op het rijtje af gewoon thuis geknipt; model 'potdeksel'. Het scheerapparaat dat hij er voor gebruikte trok nog al. Dat is het weinige waar ik slechte herinneringen aan heb overgehouden. Andere negatieve dingen voor zover ze er zijn geweest, heb ik weg gezeefd. Pas toen wij naar de lagere school gingen mochten wij naar 'Marinuske' de kapper. Tot eind jaren vijftig hebben we aan de Raadhuisdijk gewoond en zijn toen verhuisd naar de Velddijk alwaar als enige onze jongste broer is geboren.

Gewoontes en gebruiken

De buurt en de families hielpen elkaar waar nodig. Ze waren in die tijd op elkaar aangewezen. Was er een kleine geboren dan kwam Anna Wijgerse altijd een paar dagen helpen. Bij de weck of in de slachttijd was het ook altijd druk. Voordat het varken de leer op ging moest er nog veel gebeuren: de deel schoonmaken en afzetten; water in het fornuis aan de kook brengen, spullen klaar leggen en dan begon het slachten. Het maken van bloedworst, het uitbenen en verwerken tot hammen, worst, balkenbrij, smout en kaantjes was een heel ritueel.

Op de boerderij lagen de piekmomenten in de lente als het vee naar de wei ging, de mest werd uitgereden, de boomgaard gespoten, de moestuin bewerkt en ingezaaid werd. In de zomer lag het meeste werk bij het maaien en hooien.

Mijn ouders zaten niet bij een vereniging. Ze hadden daar geen tijd voor en waren het van huis uit ook niet gewend. Wel werd er in de winterdag gekaart, eens per week, rikken. Ze hadden veel aanloop van familie, burens en kennissen. Zondags was het vaste prik dat na de hoogmis opa van Dijk of een paar ooms een borreltje kwamen drinken. Eens per jaar gingen wij met mijn vader en moeder naar de dierentuin in Rhenen. Dat was een heel gedoe maar ook een feest. Een nieuwe ontdekking buiten het dorp. Alles ging op de fiets. Iets dat je nooit meer vergeet. Ook de buurt waarin je opgroeide niet. Blijft een mooie tijd. Geen zorg, veel buiten op straat, veel te ontdekken en veel vrijheid.

Half jaren vijftig voelde je dat de vernieuwing er aan kwam. Thuis werden plannen gemaakt om naar een ruilverkavelingsboerderij te gaan. Het moest groter en anders, wilde ze voor een groot opgroeiend gezin nog de kost kunnen verdienen. Ook de bakker en de smid wilde weg. Half

jaren vijftig kwam de grote omslag richting jaren zestig, die voor ons, toen we ouder werden, niet snel genoeg kon gaan. Het voelde ook als een bevrijding.

Anekdoten

Extra training:

Vol bravoure ging de jeugd van DBV met de auto van dokter Buijs naar Unitas in Wamel. Ze zouden wel eens laten zien hoe goed ze in Maasbommel waren. Maar dat viel anders uit. Ze verloren met 11-1! Op de terugweg halverwege liet dokter Buijs ze allemaal uitstappen en voor de auto uit naar huis lopen.

Automatische piloot:

Harry d'n Bekker bracht nog dagelijks, met paard en wagen, het brood in het dorp rond. In het opschrijfboekje werd alles netjes genoteerd en op het eind van de maand afgerekend. Het paard kende de weg naar huis blindelings en wist precies wanneer de laatste klanten in zicht kwamen. De commando's 'vort' en 'hó' werden amper afgewacht. Op Berghuizen begon het paard de stal al te ruiken. Harry kwam al schrijvend wat hij bij de klant gebracht had de dijk op lopen, riep vort en het paard ging vandoor. Helaas iets te snel voor Harry. Hij haalde het span pas in toen het onderaan de dijk was beland.

Afstoppen burgemeester:

Broer Toon en ik hadden de opdracht alles op de dijk en uit het huis tegen te houden zodat mijn vader met paard en wagen vol mest de dijk op kon rijden. Toevallig kwam burgemeester Baltussen aan lopen. Die liep iedere morgen van huis naar het gemeentehuis. Die had wel begrip voor de stop en wachtte geduldig met ons tot de weg weer vrij was. Maar wij waren vergeten het huis in de gaten te houden. De andere broers en zussen mochten onder geen enkel beding naar buiten komen. Te gevaarlijk. De wagen kon maar net langs de achterdeur. Maar ons Riek wilde toch even kijken en kwam klem te zitten. Gelukkig goed afgelopen. Een paar schaafwonden en veel gehuil en een boze vader.

Slapend Pasen:

De hoogmis op 1^e paasdag was het hoogtepunt voor de kerk en haar gelovigen maar niet voor ons. Wij moesten op zijn paasbest, netjes, schoon, braaf en op tijd om 10 uur in de kerk zijn. Door mijn vader werden moeder en de kinderen al vast vooruitgestuurd. Hij moest de koeien nog hooi geven. Hij kon niet op tijd in de kerk zijn. 's Nachts was hij ook al op geweest om een kalf te vangen en één van de kinderen op de pot te zetten. 10 minuten te laat kwam hij de kerk binnen. De achterbank waar hij altijd zat was vol. Dus posteerde hij zich op zijn hurken in het middenpad tegen de achterste rij. Onder de ellenlange preek dommelde hij even weg. Aanleiding voor een enkele deftige dame om ons moeder daar later op aan te spreken.

Bontjas:

In de lente moest het vee van stal en naar de wei gebracht worden. Dat ging natuurlijk lopend. Familie, buren en kennissen namen 2 of 3 koeien aan een touw en liepen zo achter elkaar naar de polder. Herenboer Pierre van Eekeren en zijn vrouw, riepen altijd onze hulp in en van een paar andere kennissen. Maar ze kwamen één persoon tekort. Dus moest mevrouw van Eekeren, die dat nooit gedaan had, ook meehelpen. Omdat ze niet in een 'overall' gezien wilde worden, deed ze haar bontjas aan en -muts op. Je kunt je voorstellen hoe dit door de omgeving overkwam.

Kloek met kuikens:

Mont Thijssen was een verwoed jager. Na afloop van de jacht moest er altijd een borrel worden gedronken worden en nagepraat. Ze hadden het over te weinig wild in het veld. Toen al. Patrijzen zaten er niet meer. Een van hun zag uit het raam bij de burens wat bewegen; "Mont een koppel patrijzen daar bij Harry Poort in boomgaard". Hij greep direct zijn geweer en schoot. Helaas geen patrijzen maar een kip met jonge kuikens. Of de schade ooit vergoed is, weten we niet.

Aapjes kijken:

Onder het gemeentehuis zat een gevangenis. Het kwam wel eens voor dat er iemand een nachtje opgesloten werd. Natuurlijk spannend voor ons kinderen om te gaan kijken. Thuis werd er natuurlijk ook over gesproken, 'reuring' in het dorp. Vooral als het een bekende was. Maar dat werd niet op prijs gesteld en mochten dan ook niet gaan kijken. Daar konden wij misschien een "trauma" aan overhouden.
